

Sygn. akt II UK 264/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 maja 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Hajn

w sprawie z wniosku Z. W.

przeciwko Wojskowemu Biuru Emerytalnemu

o wojskową rentę inwalidzką,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Spółecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 maja 2012 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 19 maja 2011 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Spółecznych w wyroku z dnia 24 listopada 2010 r. oddalił odwołanie Z. W. od decyzji Wojskowego Biura Emerytalnego z dnia 29 stycznia 2009 r. w przedmiocie wstrzymania wypłaty

wojskowej renty inwalidzkiej od dnia 1 lutego 2009 r. Po ustaleniu, że Z. W. został zwolniony z zawodowej służby wojskowej w dniu 4 kwietnia 1991 r., a orzeczeniem Rejonowej Wojskowej Komisji Lekarskiej z dnia 14 marca 1997 r. został zaliczony do III grupy inwalidów z ogólnego stanu zdrowia, lecz bez związku ze służbą wojskową, wskazał że realizacja świadczenia w okresie od dnia 1 listopada 1996 r. do dnia 30 listopada 2008 r. była wynikiem błędu organu rentowego. Stwierdzone inwalidztwo, powstałe w kwietniu 1992 r., nie było następstwem urazu w czasie pełnienia służby lub chorób powstałych w tym czasie, jednak decyzją z dnia 17 kwietnia 1997 r. organ rentowy przyznał ubezpieczonemu wojskową rentę inwalidzką, gdyż błędnie przyjął, że inwalidztwo jest następstwem schorzeń pozostających w związku ze służbą wojskową. Obecnie ubezpieczony jest częściowo niezdolny do pracy z przyczyn internistycznych, pozostających bez związku ze służbą wojskową, po raz pierwszy zdiagnozowanych w 1997 r., po upływie około 7 lat od zwolnienia ze służby wojskowej.

Apelacja ubezpieczonego została uwzględniona przez Sąd Apelacyjny, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, który wyrokiem z dnia 19 maja 2011 r. zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji oraz decyzję organu rentowego i przywrócił Z. W. prawo do wojskowej renty inwalidzkiej od dnia 1 lutego 2009 r. z ustawowymi odsetkami od dnia wymagalności każdego ze świadczeń do dnia zapłaty. Wskazał, że zaskarżona decyzja została wydana z urzędu na podstawie art. 44 ust. 1 pkt 1 i ust. 3 oraz art. 38 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 19 pkt 2 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) i podniósł, że powołane przepisy nie mogą stanowić podstawy decyzji o wstrzymaniu wypłaty świadczenia tak długo, jak długo funkcjonuje prawomocna i ostateczna decyzja przyznająca świadczenie rentowe.

Cytując art. 44 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, określający przesłanki wstrzymania wypłaty renty, o której mowa w art. 25 tej ustawy, Sąd Apelacyjny przytoczył, że przewidziano w nim wstrzymanie wypłaty renty na wypadek powstania okoliczności uzasadniających zawieszenie prawa do świadczeń lub ustanie tego prawa, odpowiednio zmniejszenia wysokości świadczeń. Okoliczności, w których prawo do świadczeń ustaje, Sąd wskazał przez

przywołanie zaprzestania istnienia któregośkolwiek z warunków wymaganych do uzyskania prawa do świadczeń (art. 38 § 1 pkt 1) oraz wypadek, w którym osoba pobierająca świadczenie uzależnione od inwalidztwa lub niezdolności do pracy, pomimo skierowania na badanie lekarskie nie poddała się tym badaniom bez uzasadnionej przyczyny (art. 38 § 1 pkt 3). Podzielił argument ubezpieczonego, że wobec niego ma zastosowanie przepis ochronny, tj. art. 21a pkt 4 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, zgodnie z którym nie przeprowadza się badań kontrolnych po ukończeniu przez kobiety 55 lat i przez mężczyzn 60 lat życia lub gdy inwalidztwo trwa nieprzerwanie dłużej niż 10 lat i uznał, że skoro w rozpoznawanej sprawie inwalidztwo ustalono po raz pierwszy orzeczeniem z dnia 14 marca 1997 r. i stwierdzono, że datuje się od kwietnia 1992 r., to ostateczna decyzja o przyznaniu prawa do świadczeń nie mogła być wzruszona z powodu odmowy strony stawienia się na badania kontrolne.

Sąd drugiej instancji stwierdził, że nie istniały także podstawy do wzruszenia decyzji przyznającej rentę, przewidziane w art. 32 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych; wojskowy organ emerytalny nie wskazał na nowe okoliczności faktyczne istniejące przed wydaniem decyzji ani nie ujawnił nowych dowodów w przedmiocie prawa do świadczeń, a wyłącznie powołał się na odmienną ocenę dowodów załączonych do wniosku rentowego.

Skarga kasacyjna organu rentowego, zawierająca wniosek o uchylenie objętego nią wyroku i orzeczenie co do istoty przez oddalenie odwołania, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, została oparta na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego przez niezastosowanie art. 44 ust. 1 pkt 2c ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i przywrócenie wypłaty świadczeń Z. W., mimo że jego prawo do wojskowej renty inwalidzkiej nie istniało wobec niestwierdzenia u niego inwalidztwa w związku ze służbą wojskową, stosownie do art. 19 pkt 1 i 2 powołanej ustawy. Skarżący zarzucił także niewłaściwe zastosowanie art. 21a pkt 4 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych przez uznanie, że wojskowy organ emerytalny nie miał uprawnienia do poddania ubezpieczonego badaniu przez wojskową komisję lekarską oraz wstrzymania wypłaty świadczenia z powodu niestawienia się

ubezpieczonego na badanie. Zaakcentował, że wstrzymanie wypłaty renty nastąpiło po ujawnieniu nieistnienia prawa, a nie w wyniku kontroli uprawnień w drodze badania lekarskiego. Skarżący zarzucił w związku z tym błędną wykładnię art. 32 wojskowej ustawy emerytalnej polegającą na przyjęciu, że nie istniały podstawy do wzruszenia decyzji przyznającej prawo do renty, a jednocześnie podniósł zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. przez przyjęcie, że organ rentowy nie wskazał nowych okoliczności faktycznych ani też nie ujawnił nieznanymi mu nowych dowodów istniejących w dniu wydania decyzji, a mających wpływ na prawo do świadczeń.

Organ rentowy przyznał, że nie wskazał w podstawie prawnej zaskarżonej decyzji przepisu art. 44 ust. 1 pkt 2c ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, lecz jednocześnie powołał wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2008 r. (I UK 88/08), zgodnie z którym sąd ubezpieczeń społecznych nie jest związany wadliwą lub nieadekwatną do istoty roszczeń ubezpieczonego podstawą prawną zaskarżonej decyzji.

W odpowiedzi na skargę ubezpieczony wniósł o jej oddalenie, wskazując na nową okoliczność faktyczną, że stał się inwalidą z przyczyn pozostających w związku ze służbą wojskową w kwietniu 1992 r., czyli przed upływem 18 miesięcy po zwolnieniu ze służby w dniu 4 kwietnia 1991 r., w związku z czym organ rentowy błędnie w zaskarżonej decyzji przyjął brak jego prawa do renty.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Sąd Apelacyjny nie dokonywał własnych ustaleń w stanowiącym istotę sporu przedmiocie istnienia prawa ubezpieczonego do wojskowej renty inwalidzkiej w dniu wydania decyzji z dnia 17 kwietnia 1997 r., którą prawo do tej renty zostało mu przyznane, należy zatem przyjąć, że przejął ustalenie Sądu pierwszej instancji co do tego, że ubezpieczony został zaliczony do III grupy inwalidów z ogólnego stanu zdrowia i nie został uznany za inwalidę w związku ze służbą wojskową, a ponadto, że stwierdzone inwalidztwo, powstałe w kwietniu 1992 r., nie było następstwem urazu w czasie pełnienia służby lub chorób powstałych w tym czasie. W świetle tych ustaleń – i braku odmiennych – Sąd Apelacyjny nie mógł zastosować art. 19 pkt 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, przy czym nie

jest jasne, czy przepis ten rzeczywiście został zastosowany, czy też Sąd poprzestał tylko na jego zacytowaniu.

W ustalonym stanie faktycznym, którym Sąd Najwyższy jest związany (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), w związku z czym nie może uwzględnić twierdzeń zawartych w odpowiedzi na skargę, jest oczywiste, że ubezpieczony nie wypełnił warunków rentowych przewidzianych w art. 19 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych. Przepis ten wskazuje na inwalidztwo wskutek stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu powstałe w czasie pełnienia służby albo w ciągu 3 lat po zwolnieniu ze służby, jeżeli było następstwem urazów doznanych w czasie pełnienia służby lub chorób powstałych w tym czasie lub wypadku pozostającego w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej albo choroby powstałej w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej.

Niespełnienie tych warunków przez ubezpieczonego równało się nieistnieniu prawa do renty w ujęciu przepisu art. 44 ust. 1 pkt 2c ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych. W związku z tym w skardze kasacyjnej trafnie wskazano na pominięcie przez Sąd drugiej instancji tego właśnie przepisu w subsumcji prawa do ustalonego stan faktycznego. Co więcej, Sąd już przy cytowaniu art. 44 ustawy, ust. 1 pkt 2c tego artykułu pominął. Ten właśnie – pominięty – przepis stanowi, że wypłatę emerytury lub renty albo dodatków, zasiłków i świadczeń pieniężnych, o których mowa w art. 25, wstrzymuje się, jeżeli prawo do świadczeń nie istniało. Jest on tymczasem właściwą podstawą do wydania decyzji o wstrzymaniu wypłaty świadczeń, do których prawo nie istniało.

Błąd co do prawa spowodował skierowanie rozważań Sądu drugiej instancji na kwestie nieistotne z punktu widzenia oceny decyzji organu rentowego w przedmiocie wstrzymania wypłaty wojskowej renty inwalidzkiej a dotyczące kontroli uprawnień w drodze badań lekarskich (art. 21a pkt 4 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych) oraz dopuszczalności ponownego ustalenia prawa do świadczeń (art. 32 powołanej ustawy). Ograniczając rozpoznanie sprawy do oceny właściwego zastosowania przepisów wskazanych w skarżonej decyzji, w której oczywiście błędnie wojskowy organ emerytalny nie powołał przepisu art. 44 ust. 1 pkt 2c ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych, Sąd

Apelacyjny pominął nie tylko to, że jako sąd ubezpieczeń społecznych nie był związany podstawą prawną wskazaną w zaskarżonej decyzji organu rentowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2008 r., I UK 88/08, OSNP 2010 nr 7-8, poz. 100), lecz również to, że jako Sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji powinien, w ramach pełnej swobody jurysdykcyjnej, naprawić wszystkie dostrzeżone naruszenia prawa materialnego, niezależnie od tego, czy zostały wytknięte, pod warunkiem, że mieściły się w granicach zaskarżenia (por. uchwałę siedmiu sędziów, zasadę prawną z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 nr 6, poz. 55).

Brak ustaleń w przedmiocie spełnienia przez ubezpieczonego warunków rentowych w czasie wydania decyzji nie zezwalał na rozważania natury prawnej odnośnie do art. 32 ust. 1 ustawy, stosownie do którego prawo do świadczeń pieniężnych z tytułu zaopatrzenia emerytalnego lub ich wysokość ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej albo z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w tej sprawie zostaną przedstawione istotne dla sprawy nowe okoliczności faktyczne albo ujawnione nowe dowody, istniejące w dniu wydania decyzji, nieznane organowi, a mające wpływ na prawo do świadczeń albo ich wysokość. W stanie faktycznym stanowiącym podstawę wyroku Sądu drugiej instancji prawo do renty nie istniało i nie ujawniono okoliczności wskazujących na jego istnienie. Nie wchodziło więc w grę stwierdzenie, że nie istniały podstawy do wzruszenia ostatecznej i prawomocnej decyzji przyznającej prawo do renty, gdyż ta decyzja nie została wzruszona. Wstrzymanie wypłaty świadczenia, do którego prawo nie istniało, nie wymagało uchylecia decyzji przyznającej takie świadczenie. Należy zwrócić tylko uwagę, że wzruszanie ustaleń stanowiących podstawę prawomocnych orzeczeń przyznających prawo do świadczeń w drodze nowej decyzji organu rentowego nie jest wyłączone (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 3 października 1996 r., II UZP 18/96, OSNAPiUS 1997 nr 7, poz. 117, a poprzednio uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 20 września 1978 r., II UZP 7/78, OSNCP 1979 nr 3, poz. 48, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 1984 r., II URN 131/83, OSNCP 1984 nr 10, poz. 177, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1986 r., II URN 182/86, OSNCP 1987 nr 12, poz. 212, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia

1997 r., II UKN 50/96, OSNAPiUS 1997 nr 17, poz. 328 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 sierpnia 1999 r., II UKN 231/99, OSNAPiUS 2000 nr 19, poz. 734). Zasada trwałości prawomocnych decyzji ustalających (deklaratoryjnych) prawa do emerytury lub renty zakłada pewność i niezależność tylko takich uprawnień do świadczeń emerytalno-rentowych, które zostały nabyte przez wypełnienie ustawowych przesłanek zawartych w bezwzględnie obowiązujących przepisach prawa ubezpieczeń społecznych. Nie obejmuje ona przypadków, w których okazało się, że prawo do emerytury lub renty nie istniało (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2004 r., I UK 6/04, niepublikowany). Prawo do renty przysługuje, jeżeli spełniane są warunki, od których ustawodawca uzależnia prawo do tego świadczenia. Nie ma podstaw do zachowania renty przez osobę, która warunków prawa do świadczeń nie wypełnia. W takim wypadku następuje wstrzymanie wypłaty w drodze decyzji wydanej na podstawie art. 44 ust. 1 pkt 2c ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych. Należy jednak – w przypadku pozbawienia takiej osoby prawa do renty – uwzględnić zasadę proporcjonalności przy stosowaniu tego przepisu, tak aby realizacja ważnych celów publicznych nie przeważała nad interesem jednostki, dla której pozbawienie świadczenia może okazać się nadmiernie uciążliwe (art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.), co podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 marca 2011 r. (I UK 317/10, OSNP 2012 nr 7-8, poz. 101).

Niedopuszczalny (art. 398³ § 3 k.p.c.), a także bezprzedmiotowy był zarzut oparty w skardze kasacyjnej na podstawie naruszenia art. 233 k.p.c.

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd Apelacyjny (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).